

словами до вірників говорив Преосвященніший владика Никанор.

● У неділю самаритянки, тобто 17 травня ц. р. Преосвященніший владика Никанор відвідав приход у Земплінській Широкій, де служив св. архієрейську Літургію. Владика нагородив о. прот. Йосифа Надзама, адміністратора приходу, золотим хрестом з прикрасами за успішну роботу на ниві Господній. Проповідував о. прот. Ян Хома. Нарешті до вірників слово-проповідь говорив і владика. Одночасно владика служив панихиду за спочивним владикою Кирилом.

Слідуючий номер вийде 2 серпня 1981 р.

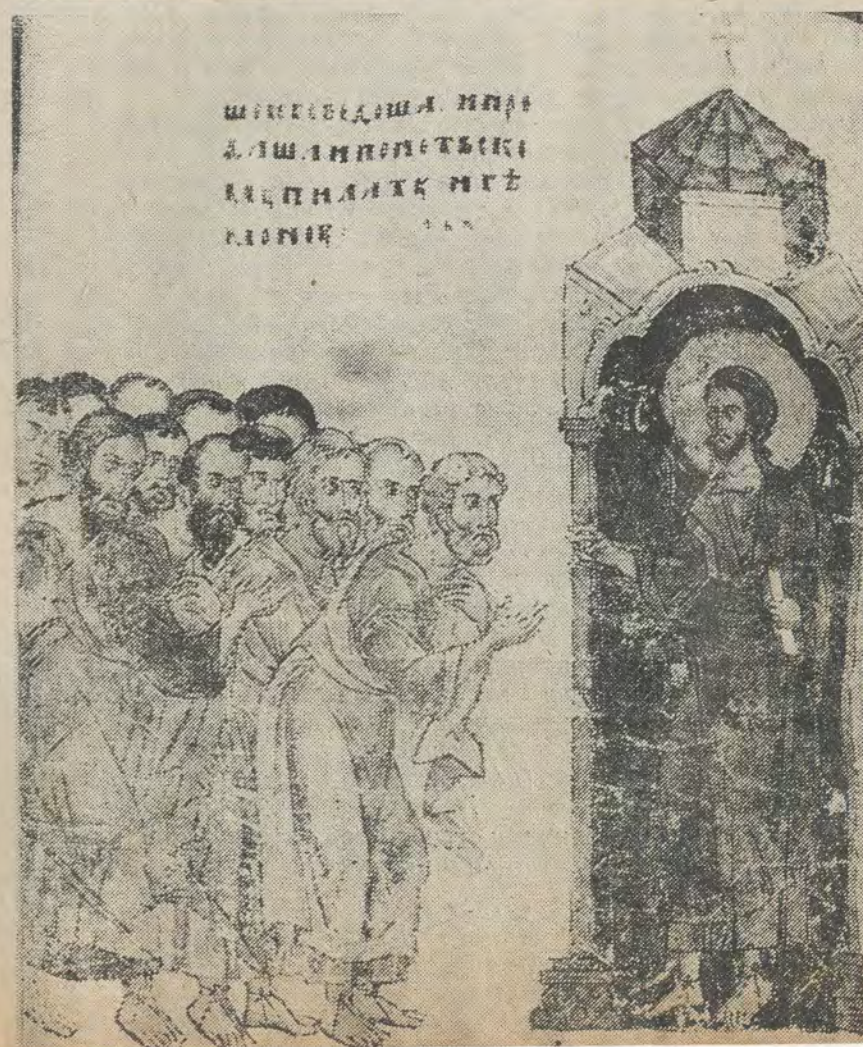
Видає: Православна Церква в Чехословаччині у ЦВ у Братиславі. — Редакція: 080 01 Пряшів, вул. ім. Словацької республіки рад № 1, тел.: 313 79. Керує редакційна колегія. Відповід. редактор проф. Др. Стефан Пружинський, технічний редактор Г. Ференцова. — Виходить 12 раз у рік. — Друкують Дукавські друкарні, н. п. Пряшів. Річна передплата 12 Кчс, один номер — 1 Кчс. Річна передплата для кордону — 2 долари — Пошпріє ПГС. Замовлення приймає кожний поштамт і дистонші. Закордонні замовлення треба надсилати на адресу PNS — Ústředná expedice tlače, Bratislava, Gottwaldovo nám. 48. Дозволено постановою SÚTI 15/10 z 27. 12. 1972. Číslo indexu: 49 894.

ОДПУСТ У РУСЬКОМУ ГРАБІВЦІ

● 10 травня ц. р. в православному храмі в Руському Грабівці відбувся традиційний одпуст на честь свята св. великомученика Юрія. В одпустових торжествах взяв участь Преосвященніший владика Никанор з суютою. Тут він разом з православними священиками служив св. архієрейську Літургію. Під час Літургії нагородив настоятеля приходу прот. Штефана Цибу золотим хрестом з прикрасами за успішну священичу місію. При цій нагоді владика також освятив храм після внутрішньої обмальовки. У проповіді владика наблизив вірникам життєвий подвиг великомученика св. Юрія.

✙ ЗАПОВІТ СВ. КИРИЛА І МЕФОДІЯ

РІК ВИДАННЯ XXIV МІСЯЧНИК ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ № 7/1981

Заповіт св. Кирила і Мефодія і ми

На свято св. Кирила і Мефодія своє свято має і наш церковний журнал «Заповіт св. Кирила і Мефодія», який за своїм спрямуванням продовжує робити апостолську і місійну кирило-мефодіївську працю між віруючими нашої країни.

Буває гарним звичаєм на свято поздоровити того, хто має свято. Тому ми поздоровляємо нашу редакцію «Заповіту св. Кирила і Мефодія» і всіх тих, які співпрацюють з нею, проводячи апостолську і місійну кирило-мефодіївську працю. Поздоровляємо тих, які відповідають за роботу редакції — редакторів, щоб і в майбутньому ми діставали в руки кожного місяця новий і хороший номер цього журналу. Значення цього журналу — велике, бо він потрапляє в руки многих знайомих і незнайомих читачів як дома, так і за кордонами нашої країни.

До вітання звичайно належить і подарунок. Найкращим подарунком і найціннішим буде те, коли ми кожен номер журналу будемо собі цінувати і коли будемо бережливо ставитись до нього. Я бачив і такий випадок, що одна віруюча жінка неправославного віросповідання мала дома зв'язані три річники нашого журналу, а спереду було наліплено гарний образ, і таким чином з цього виник цілий збірничок. Це мене мило здивувало. Це приклад і повчання і для нас, як маємо берегти цей наш журнал. Я вірю, що у нас є много таких родин, які рік у рік відкладають цей журнал. Це також і завдання приходів, щоб всюди були зібрані номери журналу, бо це теж переконлива хроніка нашого релігійного і громадського життя. В многих випадках про події з нашого життя ніхто ліпше не напише. Це буде подарунок, який принесе радість обидвом сторонам, а особливо для тих, на серці яких лежить кирило-мефодіївський заповіт в нашій країні і серед нашого народу.

Так само приемним подарунком для редакції цього журналу буде і те, коли ті з наших віруючих і священиків, яких Бог благословив даром слова і мислі, будуть писати до нього багато добрих статей і не будуть занедбовувати цей дар Божий, бо так і написано: «Хто вірний у найменшому, той вірний і в великому» (Лук. 16, 10). (Далі буде). Прот. Ш. Горкай.

«Хто погорджує ближнім своїм, той позбавлений розуму, а розумна людина мовчить» (Прип. 11, 12).

Вшанування пам'яті св. Кирила і Мефодія

Досить поглянути в наш церковний календар, щоб ми встановили, що свято св. равноапостолів Кирила і Мефодія, перших учителів слов'янських, відмічає наша Православна Церква 11 травня. Цього року ці торжества припадають на п'яту неділю по Пасці (за юліанським календарем), тобто на неділю Самаритянки. Св. Кирил має, однак, в нашому календарі ще одне особливе свято в день своєї кончини 14 лютого (скончався 869 р.), а св. Мефодій так само літургійно вшанований в день своєї кончини 26 квітня (скончався 885 р.). Таким чином наша Православна Церква згадує у молитвах пам'ять великих апостолів слов'ян з давніх часів три рази в рік. Свято обидвох святих відзначається 11 травня в країнах православних сербів, болгар (в Болгарії як державне свято) і росіян. Первісно це свято відзначалось і в чеських та словацьких краях.

Якщо заглянемо в наш громадський календар і в наш новий, то помітимо, що пам'ять Кирила і Мефодія встановлене на 5-го липня. Однак таке встановлення кирило-мефодіївського свята не таке вже й старе. Походить лише з XIX ст. Як це сталося? В XIX ст. почала відзначати пам'ять св. Кирила і Мефодія і західна Католицька Церква. Перед тим св. солунських братів церковно не признавала. Навпаки, з історії добре відомо, що після кончини св. Мефодія на Великій Моравії в 885—886 рр. завдяки втручанню єпископа Віхінга, назначеного єпископом для Нітри в 880 р., було приступлено до гострих кроків проти учнів Мефодія і проти слов'янського богослуження на Великій Моравії. Представник церковного Заходу назвав тоді померлого Мефодія єретиком, заборонив використовувати слов'янські богослуження і довірив управління Церквою на Великій Моравії до рук німецького єпископа Віхінга. Внаслідок того з Великої Моравії було прогнано учнів Мефодія, в тому числі і назначеного Мефодієм Горазда. Разом з рідних країв відійшло десь 200 священиків, які не хотіли підпорядкуватись новим наказам і зрадити своїх равноапостольних учителів. Горазду було заборонено розгортати діяльність, а пам'ять про св. Кирила і Мефодія почала поступово витиратись як у нас, так і інде. На спільських церковних соборах у Далмації в 925 і 1061 рр. були піддані прокляттю ті, які хотіли б служити служби Божі на слов'янській мові, а св. Мефодія було названо єретиком.

Це відбувалось в тих країнах, в яких ще тоді жила серед людей любов до кирило-мефодіївської спадщини, але які політично потрапили у сферу західного впливу. І на Словащині пам'ять св. Кирила і Мефодія в церковних колах не була популярною. На противагу їм словацькі народні будителі і просвітителі від XVII ст. почали поглиблювати інтерес до них з метою плекання любові до материнської мови, яка опинилась під загрозою через поширення мадяризації. Діячі культури словацького народу на відміну від

церковної ієрархії черпали із цього славного заповіту і поширювали пошану до св. Кирила і Мефодія.

Інтересно, що в той час як Православна Церква завжди природньо і спонтанно шанувувала пам'ять св. Кирила і Мефодія, плекаючи на богослуженнях їх мову, віру і побожність, в уніатських храмах, як і в католицьких костюлах, свято Кирила і Мефодія було усунено. Святим братам не засвячувались храми, не малювались ікони. Верхівка таким чином тримала народ у щільній, не розкриваючи перед ним його багату спадщину. Так було протягом довгих років. В бушій Угорщині офіційно не був інтерес до шанування пам'яті св. Кирила і Мефодія, не дозволялось поширювати знання про них.

В Чехії ситуація була дещо кращою, оскільки в латинських книгах (легендах) збереглися згадки про національну Церкву і літературну спадщину св. братів. В половині XIV ст. відновив їх пам'ять і імператор Карл IV, який навіть домігся від папи заснувати у Празі монастир із слов'янським богослуженням, правда, за західним обрядом. Звідти відомості про св. Кирила і Мефодія поширювались і в сусідні країни. Гусити зголошувались до домашніх святих. В Угорщині більше почали інтересуватись про пам'ять св. Кирила і Мефодія лише в протиреформаційний період. Так само в період барокко в Чехії частіше появляються обидві святі імена слов'янських учителів, але не в такій мірі, щоб духовно і соціально пригнічуваний народ міг спертися на їх творчість і вимагати відновлення їх спадщини.

Лише в XIX ст. Західна Церква усвідомила значення слов'янських віроучителів. Папа Лев XII в 1882 р. видав енцикліку «Гранде мунус» (на пропозицію хорватського єпископа Строссмайера), в якій визнав пам'ять св. Кирила і Мефодія і запровадив їх свято у Церкві. Більше пропаганди обидвом святым принесли велеградські собори. Можна сказати, що ренесанс цієї пошани домігся сам народ, який дедалі сильніше почав усвідомлювати їх значення і почав знайомитись з результатами історичного дослідження про св. Кирила і Мефодія та усвідомлювати силу імпульсу їх завіту. Передусім великим доштовхом була думка про рівність між всіма народами, яка уособлена саме в праві кожного народу на мову в богослуженні і в молитвах, а звідти, зрозуміло, і в національному житті взагалі. Однак ця думка має і соціальний досяг. Цей фактор був основою церковно-реформаційних стремлень і національно-визвольних прагнень чехів, словаків, українців і дальших народів тодішньої Угорщини, які зазнавали на собі сильну мадьяризацію.

Це була головна причина, чому Західна Церква почала більше помічати думку кирило-мефодіївства й почала зважувати, щоб цю думку присвоїти собі. Ця завжди жива кирило-мефодіївська ідея мала бути використана і в спробах навіязати унію православним з Римською Церквою. Якщо доти в минулому для того були використані всі засоби, то тепер мала бути використана традиція, яка православним була дорога і свята. Західно орієнто-

вані дослідники почали шукати в кирило-мефодіївських традиціях і з них висувати лише такі моменти, які можна було використати пропагандистськи. Увага зверталась зокрема на добре ставлення св. братів до Рима. Аж до недавнього часу це питання в книгах західних письменників було

на першому місці, а набагато менше вони намагались вказати на боротьбу св. братів за національну літургійну мову. Зміна в цій тенденції настала лише після II Ватиканського концилу, який нарешті дозволив під тиском необхідності запровадити в західне богослуження живу мову. Таким чином ця спадщина перемогла і там, де протягом сторіч строго заборонялась.

Та повернімся до самого свята св. Кирила і Мефодія. Коли роздумувалось про те, на який день треба в колах Західної Церкви встановити це свято, то цілком боком був залишений факт, що Православна Церква обидвом святам засвятила 11 травня. Було б природним обрати і для Західної Церкви і для її календаря саме це свято і, напевно, було б викликало сприятливий відгук в колах православних християн як прояв доброї волі і порозуміння до давньої церковно-літургійної традиції Східної Церкви. Але це не сталося. Замість того в Чехії свято св. Кирила і Мефодія було встановлене на 5 липня (в Угорщині до періоду імператорки Марії-Терезії це свято було призначене на 14 березня). Чеська громадськість порозуміла, що цією датою переслідувалась мета затемнити інший день, день 6-го липня, коли в Костанці був спалений Майстер Ян Гус, день, який жив у пам'яті народній як пам'ять Гуса. Гуситська, утравістична Церква славилася в цей день колись Гуса як святого. Таким чином наближенням свят св. Кирила і Мефодія та пам'яті Майстра Яна Гуса дійшло до інтересної констеляції великих постатей наших народів, що мало величезне історичне значення. Але зокрема інтересне те — 4 липня Православна Церква відмічає пам'ять св. Прокопа Сазавського, який на Сазаві в 11 ст. побудував монастир і служив у ньому богослуження на слов'янській мові. Із Сазавою утримували стосунки православні руси, що доказане тим, що була там вже тоді ікона руських святих Бориса і Гліба. Недавно на Сазаві археологи провели розкопку фундаментів храму візантійського стилю і таким чином довели, що монастир св. Прокопа був слов'янський — православний.

Таким чином можемо констатувати, що місце св. Кирила і Мефодія в календарі між св. Прокопом і Яном Гусом справді належить. Так наші народи прийняли ці дні, які вважають 5 липня пам'ятним днем нашої держави. Так само і ми православні радо голосимось до дня 5 липня на пам'ять св. братів Кирила і Мефодія, не дивлячись на те, що добре знаємо історію цього свята. Ми хоча б маємо нову нагоду поряд з іншими святами, засвячених пам'яті слов'янських учителів, приєднати ще один день — пам'ятний для всієї нашої держави. Ми знаємо, що, з одного боку, стоїть перед тим днем св. Прокоп — свідомий продовжувач їх справи в Чехії і поширювач їх духовно культури, а з другого боку, їх супроводить Майстер Ян Гус, який хоч жив в часі, коли панувала схоластика, якій він піддавався, але був свідомий і її помилок і не погоджувався з її ворожим ставленням до Православної Церкви. Гус був натхнений думкою національної (чеської) мови в богослуженнях і привітав св. причащення під обидвома способами, тобто з чаші, що тодішня Церква на Заході засуджувала. Коли

Ероним Празький приніс відомості про чашу з Росії в Чехію, Гус з цим погоджувався. Не було випадковим, що гусити знак чаші дали на свої прапори, під якими перемогали як захисники «закону Божого і його праведності». Не було випадковим, що Гус виступив проти ректора Віденського університету на захист Православ'я, бо йшов у своєму вивчанні до старохристиянських джерел, з яких виросла творчість св. Кирила і Мефодія і св. Прокопа Сазавського. Коли гуситські війська появились на Словаччині, то православний народ їх натхнено вітав. Терпеличий православний народ в них вбачав не лише братів за спільним слов'янським походженням, але і спільників в боротьбі проти гніту, соціальної несправедливості і за збереження церковної спадщини Отців. Так само гуситська революція знайшла відгук і серед православних на Україні, в Молдавії та Румунії. Не буде, мабуть, дуже відважним, коли скажемо, що гуситська традиція, яка у відновленому вигляді відіграла визначну роль в новітній історії наших народів, гармонійно поєднується з кирило-мефодіївським заповітом в сучасному на-ростанні нашої національної історії і що як православні християни ми до цих вартостей радо зголошуємось як до таких, які глибоко закорінені і в нашій давній церковній традиції.

Прот. д-р Павел Ален.

Життя в Дусі Святому — вірність вірі і порядку Церкви Святої

Ісус Христос після своїх мук і Воскресення ще повних сорок днів показувався св. апостолам, даючи їм, як пишуть Діяння апостольські, многи докази про те, що Він живе і говорить з ними про Царство Боже. Цей період сорока днів для апостолів Христа став часом внутрішньої підготовки, школою практичного виконання заповідей Божих, що розпочалось в момент сошествія Дух Святого в день св. П'ятидесятниці. З переляканих і боязких мужів сталися в цій тайній Христовій Церкві галілейські рибалки безстрашними і вірними слугами Христової вісті. Коли вони одержали вогняний дар Духа Святого в розділених мовах, які спочили на кожному апостолі і наповнили їх всіх одним Духом, то вони почали сміло «говорити про великі діла Божі» (Діяння 2, 11), і таким чином слухачі «не виходили з дива, і безрадіні були, і говорили один до одного: «Що ж то статися має?» (Діяння 2, 12).

З того моменту апостоли почали проповідувати слово Боже або, як їм сказав ангел Божий, який визволив їх із в'язниці, куди їх кинув первосвященик з прихильниками через свою безстрашну вість, «всі слова цього життя» (Діяння, 5, 20), тобто слова життя вічного, нового життя в Христі. Коли апостолів було знову звинувачено перед радою первосвящеників і коли первосвященик спитався їх, чому порушили його заборону проповідування в імені Христа, то апостоли відповіли: «Бога повинно слухатися більш, як людей» (Діяння 5, 29).

Хто запричинив, що апостоли, які розбіглися, коли Господа Ісуса Христа кинули у в'язницю, засудили на смерть і розп'яли, то тепер проявили таку слухняність Христу, якого між ними у тілесному виді вже не було? Це був Дух Святий, Дух Христа, який зробив з них нових людей, людей слухняних і вірних.

Напевно, апостоли завжди пам'ятали слова Ісуса Спасителя, які Він сказав до них на прощання. Св. євангеліст Матфей зазначив їх наприкінці євангелія як останню вказівку ученикам своєї Церкви, як своїм послідовникам: «А Ісус підійшов і промовив до них та й сказав: «Дана Мені всяка влада на небі й на землі. Тож ідіть, і навчіть всі народи, хрестячи їх в Ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа, навчаючи їх зберігати все те, що Я вам заповів. І ото, Я перебувати буду з вами повсякденно аж до кінця віку» (Мат. 28, 18–20).

Вчити народи, вести до слухняності тих, які вірять і вчити їх зберігати все, що приказав Ісус Христос, — це Божественна настанова, щоб Церква була поширювачем і захисником Божого Завіту. Подивімся на те, як Ісус Христос акцентує на тому місці, що маємо зберігати все, що Він заповів. Отже, ми маємо зберігати не лише «дещо» з Його Божественного вчення, що людям приємно слухалось (би, але без винятку весь Завіт Христа, Завіт віри, моралі і церковного порядку. Святий Дух нагадує Св. Церкві цю цілісність Завіту Христа: «Утішитель же, Дух Святий, що Його Отець пошле в Ім'я Мое, Той навчить вас усього, і пригадає вам усе, що Я вам говорив» (Іоан. 14, 26).

Отже, Дух Святий є охоронцем і вчителем Христового Божого явлення в Церкві. Розходиться тут передусім про збереження чистоти віри. Церква знає, що з того, що сам Спаситель про Себе і про Божественне життя явив нам, не сміє бути нічого зміненого або щоб перекинуто тлумачилось. Явлене вчення має не лише свій зміст, але і конкретний смисл, конкретне розуміння, тому зміст і тлумачення явлених правд мусять залишитись незміненими. Дух Святий укріплює віруючих, щоб в апостольському завіті віри були вірними. Те, що у вірі Церкви є принципове, незмінне, — називаємо догмою, тобто такою правдою, про яку не дискутується, але за якою ми маємо жити. Православні християни добре знають, що до глибокого, святого і радісного імені православ'я зголошуються даремно. Бути православним означає правильно в Дусі Святому з Церквою вірити і прославляти в молитві Отця, Сина і Духа Святого, Божу Трійцю, єдиносущну і нероздільну. Означає це також за допомоги Духа Святого вести згідно з вірою духовне, чисте і справедливе життя, прославляти цим життям Бога, душею і тілом, тобто цілим своїм єством.

З настанови зберігати все, що заповідав Ісус Христос, випливає також те, що Церква Христова час від часу видавала певні вказівки для практичного життя віруючих, зокрема в таких випадках, коли окрема особа або цілі групи людей збачували з правильного шляху і замість здорового вчення

починали проповідувати неправду. Якщо вказівки для вчення віри називаються догмами, то вказівки для морального життя, порядку і дисципліни називаються канонами (від грецького слова «канон», тобто правило, норма). На відміну від догм віри, які дані раз і назавжди і не міняються, лише їх можемо детальніше і точніше формулювати, канони реагують на історичне життя Церкви і на різні умови життя, які міняються, тому піддаються певним змінам. Однак ні в канонах — правилах не міняється основна ідея (інтенція), яку дав Ісус Христос. Під керівництвом Духа Свята Церква реагує у своїх правилах на конкретну історичну ситуацію, щоб життя Церкви продовжувало розвиватись за здоровими засадами Євангелія. Апостоли були вірними Христу і мали повне право вимагати, щоб цю вірність зберігали і їх наступники. В разі потреби Церква за прикладом апостолів могла в певних випадках використати і певні санкції заборон або кар, тобто могла і може втрутитись проти порушників порядку всередині Церкви. Ісус Христос сказав: «Хто слухає вас — Мене слухає, хто ж погорджує вами — погорджує Мною, хто ж погорджує Мною — погорджує Тим, Хто послав Мене» (Лук. 10, 16). Отже, Церква від самого початку відповідає за те, щоб вірно сторожила свій історичний порядок і існування, бо це порядок Божественного походження.

Так це розуміла Церква на початку свого наземного існування, а так це має бути постійно. За такий порядок спасительської служби світу насамперед відповідали всі апостоли. Переконливо це проявилось вже на Апостольському Соборі в Єрусалимі. На ньому апостоли (як вчать нас про це Діяння апостольські в 15 часті) спільним авторитетом, яким їх нагородив Ісус Христос, визначили засади, які торкаються відносин християн єврейського і язического походження до вимог Старого Завіту. Апостоли проголосили, що так правильно «зволось Духові Святому і нам» (Діяння 15, 28), тобто відчували над собою дух присутнього Духа Святого, до якого вони як до найвищого авторитету зверталися у вирішальні моменти.

І св. Павло у своїх посланнях торкається порядку Церкви. Часто говорить про дисципліну на зібраннях з метою молитви і богослуження, зокрема св. Євхаристії. Він сильно нагадує, які риси мають мати єпископи, пресвитери і диякони і радить християнам, як найпридатніше використовувати харизматичні дари, які щедро роздає Церкві Дух Святий.

Під час перших трьох сторіч Церква також користалась звичаєвим правом, які знаходимо, наприклад, в письмовому документі з 1 сторіччя «Дидахе» (Вчення 12 апостолів...) До дисципліни Церкви в дусі апостолів вертаються пам'ятки церковної літератури старовіччя, як, наприклад, «Апостольська традиція» Іполіта Римського (3 сторіччя), «Дидакалія» (вчення) апостолів (близько 200 р.) або «Апостольські конституції» (близько 380 р.).

Коли на початку четвертого століття Церква вступила в період систематично організованих церковних соборів, появляються в їх праці і нові пра-

вила, що торкались дисципліни, моральності членів Церкви і літургійної практики. Майже кожен вселенський собор, крім постанов про питання віри, видає також директиви, метою яких є усувати недоліки і непорядки в церковному житті на окремих ділянках або в географічних територіях. З цих правил виникли цілі зборники, як, наприклад, Збірник Іоанна Схоластика з 550 р. Оскільки Церква Христа жила в Греко-Римській державі, яка від початку 4 століття була програмно християнська, церковні канони і віроучні формули потрапили і до кодексів державного права, зокрема в часі владарювання імператорів Феодосія й Юстиніана. Пізніше появились і коментарі до канонічних зборників з-під пера Балсамона, Зонара та ін.

У нас християнство поширювалось в 9 ст. завдяки св. братів Кирила і Мефодія, родом з міста Солуня, яких до нас на запрошення моравського князя Ростислава післали візантійський імператор Михайло III і Царградський патріарх Фотій. Крім іншого, брати Кирил і Мефодій перекладали з грецької на старослов'янську мову церковну збірку законів, а також закони громадські, тобто «Закон судний людям». В цьому напрямі успішним був зокрема архієпископ Мефодій, який був хорешим знавцем права. Ці переклади були зроблені переважно з текстів, якими користалися у східній Грецькій Церкві, чим самим доказується вірність Кирила і Мефодія святому Православ'ю. Також доказано, що при перекладанні св. Мефодій не поступав механічно, але з багатого канонічного матеріалу підбирав те, що було потрібне й актуальне для умов Церкви в моравській області. Також обробив декотрі речі. Св. Кирил і Мефодій своєю діяльністю продовжували апостольське діло і до вірності йому вели й своїх учеників та послідовників.

Православні християни з рук св. Кирила і Мефодія прийняли і їх канонічне правило. В славній і тяжкій історії воно було їх захистом і вказівкою. Наші предки на Східній Словаччині і Закарпатті вірно зберегли православні церковні закони і тоді, коли феодала примушували їх змінити віру. Вони завжди відчували свою приналежність до традицій Сходу, і хоч не сміли називати себе православними, вони намагались виразити свою вірність прадідівській церковній традиції тим, що підкреслювали своє грецьке церковне походження. Вони не хотіли ні в малому відступити у своїй вірності, не хотіли мінити ні те, що історично міняливе і що підлягає певному історичному розвитку, якими є декотрі ритуали або календар, бо в тяжкі моменти і це було для них засобом на захист віри батьків. Завдяки цієї своєї пристрастності вони залишались — серцем і душею — православними і радо це підкреслювали тим, що говорили про свою віру і традицію як про «стару віру» (первісну), про «старий обряд». Вони молились і сподівали віру за східними православними зразками і в святій Літургії залишались завжди православними. На великому вході священник завжди говорив: «І всіх нас православних християн да пом'янет Господь Бог во царствії своєм...» Ми можемо бути вдячними нашим предкам за те, що вони для нас в тяжких

умовах зберегли «все, що Христос заповідав своїм ученикам», і те, що створила Церква і побожний народ у своєму житті. І хоч трьохсотрічна неволя зробила своє і внесла в обряд, звичаї і спосіб життя наших батьків декотрі новизни і зміни, основа первісної православної традиції не була порушена. Тому все, що наш народ зберіг, не треба вважати сьогодні чужим лиш тому, що те певний час було в чужих руках, але треба це вважати своїм власним і те «трохи», що було змінене і порушене, ми мусимо знати виправити і ввести в первісний стан. При цьому найбільша проблема не є ані так в обрядній частині, як скоріш в менталітеті народу і в віровченні, що вимагає терпеливості, розумне ставлення і зокрема поступове і терпеливе пояснювання, щоб наш народ точно знав — хто, коли і чому допустився порушення чистоти нашої первісної православної кирило-мефодіївської традиції. Така поступова і витривала апостольська праця принесе і тривалі результати. Тому не досить гніватись і скаржитись на тих, що це зробили, але треба і нам самим докласти руку до діла і зробити для відновлення первісних традицій все, що треба, бо в цьому також і наше послання і важлива духовна служба народу в кожен час.

Православ'я нинішнього часу стоїть перед важливою проблемою нового вивчення і кодифікації правил Церкви. Православна Церква досі не має уніфікованого кодексу церковних законів для всіх помісних церков. В помісних православних церквах існують свої місцеві кодекси церковних правил, які були складені в середньовіччі і які не завжди узгоджені між собою. Так колись вимагало їх життя й умови. Нині нелегко вирішити, які правила ще можуть бути чинними, а які вже не є актуальними через змінені умови історичного розвитку життя Церкви. Відомий православний богослов Павло Євдокимов гадає, що існують закони, які немовби були постійними на сторожі і чекають лише на своє використання. Йдеться, наприклад, про канони, які регулюють скликування соборів. Уніфікація форм в Православній Церкві могла би вести до «монотипу» всіх православних церков, що, зрозуміло, чуже для православного духу. Адже внутрішня і принципова єдність православної — апостольської віри і принципова єдність богослужень може бути — і також завжди була — в окремих історичних місцевих формах виражена досить відмінно. Вірність Христу і апостолам, однак, залишалась як норма церковного життя.

І наша Православна Церква для регуляції свого внутрішнього життя використовує, крім загально обов'язкових віроучних і канонічних норм, також свої власні церковні настанови та церковний устав. В першій його частині (параграф 1, абзац 1) сказано: «Православна Церква в Чехословаччині є самостійною митрополією і є складовою частиною єдиної, святої, вселенської і апостольської Церкви Христової...» Система організації і праці нашої Церкви відповідає місцевим умовам, які виходять з нашої церковної історичної традиції. В рік тридцятиріччя нашої самостійності кожен наш віруючий мав би ознайомитись і особливо докладно з уставом Церкви і

зробити все, щоб красні засади і правила, охоплені в ньому, стали для кожного імпульсом до ще ліпшої власної церковної праці й громадської ангажованості. Так ми сповнімо завіт Ісуса Христа св. апостолам (Мат. 28, 18—20) і діюче допоможемо благу наших народів в нашій прекрасній країні, а також справі миру в цілому світі.

Свята Літургія — фактор відновлення церковного життя

Церква — це живий богородський організм, єдність і община віруючих, які вірять в Єдиного справжнього Бога, які проголошують Його і сповідають, які намагаються жити згідно з Його святою волею, що найвиразніше проявляється під час богослужень, а зокрема під час св. Літургії. Літургія є основним моментом Церкви, без якої вона не може існувати і реалізуватись, не може виконувати своє спасительське послання в цьому світі, не може давати правдиве свідчення про Христа і Його євангелія. Тому і участь віруючих на Літургії (службі Божій), а особливо активна участь береться як мірило їх належності до Церкви. Без цієї участі на св. Літургії перестав існувати це любовне відношення із священиком і вчительським впливом Церкви. В такому разі член Церкви опиняється насамоті, в певній ізольованості або, як говорить сам Спаситель, вичленяється з тіла Церкви, відривається від живого кореня і починає духовно відмирати. Євхаристія є в центрі уваги духовного життя Церкви і кожного її члена, кульмінаційним моментом реалізації Церкви і участі на житті во Христу. І саме важливість цього факту веде нас до того, щоб ми ліпше і глибше задумалися над тим, чи все це ми сьогодні собі достатньо усвідомлюємо, чи добре знаємо, що для нас означає Євхаристична жертва і вся Літургія, чи ми їх добре розуміємо, а також те, чи активно беремо участь у св. Літургії, чи лише пасивно, тобто чи ми на ній лише присутні або чи активно проживаємо все те, що нам дає св. Літургія для нашого нового життя в Христу, для нашого спасіння.

Якщо ми хочемо виходити із сучасної ситуації, із сучасного ставлення віруючих до св. Літургії, до храму і богослуження взагалі, треба одночасно признати, що ми свідки певної кризи, але одночасно підкреслюємо і те, що це не нова справа і що історія Церкви знає більше періодів, які були позначені такою кризою в літургічному і духовному житті. Треба вказати на те, що, з одного боку, ми свідки так званої християнської общини, що іноді супроводжується відходом від Церкви певних груп людей, але, з другого боку, ми свідки якісного поглиблення віри. Тому велика кількість людей в храмі ще не свідчить про глибину духовного життя віруючого і про якість цього їх життя, бо інакше не було б зрозуміле, як настала криза або чому така велика кількість людей не витримає у випробуваннях своєї віри. Однак порожній храм теж свідчить про те, що

в духовному житті віруючих настала криза, яка вимагає виправлення, активізацію духовного життя на здорових засадах, виправлення й покращання духовно-пастирської роботи і місійної служби Церкви. Про формальну неактивність на св. Літургії апостол Павло говорив такі критичні слова: «Пропонуючи це вам, я не хвалю, що збираєтесь ви не на ліпше, а на гірше» (1 Кор. 11, 17), чим самим він мав на думці таку участь на «вечері Господній», яка не виконувала своє послання і була навіть для деяких розчаруванням. І сам Спаситель дуже критично висловився на адресу євреїв, коли видів, що їх участь на богослуженнях в єрусалимському храмі була пасивна, що їх жертви не були принесені (в дусі завіту, що храм перестав виконувати свою роль «дому молитви», а ті, що приходили до нього і старалися про нього, своєю байдужістю перетворили його в «печеру розбійників» (Мат. 21, 13). Отже, Христос не видів у них зібрання справжніх шанувальників і сповідувачів Бога, молячихся, але зібрання людей, які лише ходили по подвір'ї Господа, які тут були через зовсім інші наміри і з цілком іншою метою. Насправді храм є домом духовного відродження, молитви і освячення. Ісус Христос це підтвердив тоді, коли разом із праведним Йосифом і Марією, Матір'ю Своєю, прийшов в Єрусалим на свято Пасхи і без їх відома залишився в храмі і вів розмову з священиками і законниками. Коли Його на третій день знайшли в цьому середовищі, з подивом спиталися Його: «Дитино, — чому так Ти зробив нам?» А Він їм відказав: «Чого ж ви шукали Мене? Хіба ви не знали, що повинно Мені бути в тому, що належить Моему Отцеві?» (Лук. 2, 48-49). Це ж саме питання поставлене кожному з нас: і ми маємо знати, де те місце для синівської розмови з Отцем нашим (Небесним, що ним є храм Божий або, як сам народ називає, — церков. І чим більше нас там буде і з добрими помислами, тим краще свідчення будемо давати про Бога, про Христа, про правду і життєвистійкість нашої віри, про виключність християнської релігії, про правдивість нашої Церкви як Церкви Христової і будемо живим прикладом для інших. Ісус Христос все ж говорив: «Отак ваше світло нехай світить перед людьми, щоб вони бачили ваші добрі діла, та прославляли Отця вашого, що на небі!» (Мат. 5, 16).

Тому що є багато причин, через які доходило до кризи і до охолодження духовного життя, а тим самим і до охолодження активної участі на св. Літургії, то ми спробуємо пояснити хоча б декотрі з них.

На нашу думку, одною з головних причин малої або пасивної участі на Літургії є мале знання справжньої основи богослуження в Церкві, зокрема св. Літургії, а з цього випливаюча і мала ангажованість або пасивність. Тому присутність на Літургії ще не мусить означати участь на Літургії, у цілій її великій і спасительській тайні.

І тому що ми не маємо інтересу в якомусь релігійному фанатизмі, бо це чуже для нашої Церкви, то активна участь на Літургії і інших богослуженнях може приходити до уваги лише тоді, якщо віруюча людина

добре розуміє те, що в св. Літургії виконується, коли віруюча людина розуміє, яке це має значення для цілої Церкви, для духовного росту індивіда, що все дає їй Літургія, до чого її зобов'язує, до чого і до кого вона приводить і т. д. Зрозуміло, що тут завжди є певна різниця: не всі в Церкві є однакового віку, характеру, здібностей, освіти і т. п., тому всі вони іншим способом засвоюють дари благодаті і пізнання, які дає Літургія, але кожному треба дати стільки і так пояснити, щоб це було достатнє для нього для активної участі на св. Літургії, для участі на інших богослужіннях і всьому діянні Церкви. Тому отці Церкви (св. Василій Великий, Іоанн Златоуст і інші) св. Літургії надавали великого значення і намагалися досягти максимальної активної участі вірників на цьому благодатному дарі Божому. Святий храм вони вважали місцем покаяння, місцем оздоровлення — духовну лікарню, місцем знову відродження водою і Духом Святим, місцем відродження і осередком спасіння.

З цього погляду св. Літургія не є формальною культовою справою, але це боголюдська реальність, яка дає можливість активного відношення між Богом і людиною в інтересі спасіння людини. З об'єктивної сторони, тобто з Божої сторони, — це стремління, щоб посередництвом благодаті Божої стати учасниками Царства Божого і підпорядкуватись його силі. Таким чином всі ми покликані для торжественного акту, про який апостол Павло каже: «Бог же, багатий на милосердя, через Свою превелику любов, що нею Він нас полюбив, і нас, що мертві були через прогріхи, оживив разом із Христом, — спасені ви благодаттю, — і разом з Ним воскресив, і разом із Ним посадив на небесних місцях у Христі Ісусі, щоб у наступних віках показати безмірне багатство благодаті Своєї в добрості до нас у Христі Ісусі» (Еф. 2, 4—7). Все це для нас стається доступним у св. Літургії, все це нам Літургія дає за мірою нашої віри, в повноті дарів ми беремо участь разом з Христом на небесах (Лук. 13, 39). З цього погляду св. Літургія є актом священним — тайною, однак з погляду нас віруючих, тобто з боку суб'єктивного, відроджуюча сила св. Літургії залежна від нас віруючих, від нашої віри, від нашої активної участі, від активного переживання цієї тайни Божої, від того, як ми настроєні, духовно і молитовно, від того, як ми змирені з Богом, людьми і самі з собою, як прагнемо досягти єдності з Христом і з іншими членами Церкви. Бог є в центрі всього нашого життя, і чим ми ближчі до Бога, тим тісніше і ближче ми стоїмо один до одного, тому від цього залежить і те, чи з храму відходимо відновлені, поучені, укріплені, посвячені, отже чи відходимо як люди нові, нові творіння або все це багатство благодаті Божої залишилось неприступним для нас, бо до храму прийшли не підготованими прийняти цю велику благодать Богу, отже тут ми були зайво, пасивно, без користі! Відкрити свої серця і свій розум для впливу благодаті Божої, для сприймання слів життя, для прийняття Тіла і Крові Христової, — це та активна участь, яка досягає мету і радує Отця нашого Небесного, бо тоді покажеться, що Його улюблений Син Бо-

Грецька ікона Ісуса Христа — Царя царів.

жий не помер за нас зайво. Це означає, що на ділі нашого спасіння поділяється Бог через свою безмежну любов до нас, але і ми самі, а саме тим, як ми уміємо це Його діло спасіння прийняти і засвоїти як основу нового життя в Бозі. Передбачає це наше вільне рішення жити новим життям, вільне рішення, бо натиск і насилля в цьому відношенні не має місця. Важливість св. Літургії для нашого спасіння показує, що на її здійсненні, на її перебігу не можна бути пасивним, дивитись лиш як на якусь зовнішню церемонію, яка нас не торкається, але вимагає повноту участі і співпраці. І не лише сама св. Літургія має так активно проживатись, але і інше наше життя після відходу з храму має нестися в душі св. Літургії, має бути продовженням Літургії або, як звичайно говорять нинішні богослови, має це бути Літургія після Літургії, бо хоче, щоб все наше життя було розумною жертвою Богу.

(Далі буде)

Прот. Ш. Пружинський.

Практичні норми духовного життя

Як в кожному людському суспільстві, і в Церкві, яка є боголюдським організмом, мусять існувати певні норми практичного життя, які виходять із явленого вчення і за своїм спрямуванням мають одну мету: полегшувати віруючому досягти спасіння, полегшувати й спрямовувати життя Церкви для досягнення цієї цілі. Тому Церква має точно визначену структуру, свою програму, яку всі ми разом маємо виконати. В посланні ефесянам апостол Павло так говорить про упорядкування і мету Церкви: «І Він, отож, настановив одних за апостолів, одних за пророків, а тих за благовісників, а тих за пастирів та вчителів, щоб приготувати святих на діло служби для збудування тіла Христового, аж поки ми всі не досягнемо з'єднання віри й пізнання Сина Божого, Мужа досконалого, у міру зросту Христової повноти, щоб більше не були ми малолітками, що хитаються й захоплюються від усякого вітру науки за людською оманю та за лукавством до хитрого блуду, щоб були ми правдомовні в любові, і в усьому зростали в Нього, а Він — Голова, Христос. А в Нього все тіло, складене й зв'язане всяким помічним суглобом, у міру чинності кожного окремого члена, чинить зріст тіла на будовання самого себе любов'ю» (Еф. 4, 11—16). Це один з прекрасних висловів цього апостола про структуру, основу і послання Церкви у світі, про її єдність і про принципи цієї єдності.

Главою Церкви є Сам Ісус Христос, Який заснував її і для здійснення її спасительського послання у світі призначив більше послуг: покликав апостолів, пророків, пастирів і вчителів, дав їй різні дари Духа Святого, щоб удосконалювали віруючих, аби будували Церкву, аби мали одну віру і одну думку і щоб ми в правді і любові росли в кожному відношенні в Того, Який є Главою, тобто, щоб ми всі були як Христос.

Церква Христова намагалася виконувати це желання Павла, бо воно є желанням нас всіх і час від часу устами тих, які були покликані вести вір-

ників на дорогу спасіння, давала конкретні вказівки і настанови, як виконати Божий Завіт, як будувати Церкву як тіло Христа і брати участь у повноті її життя. Робилось це передусім на помісних і вселенських соборах, які видали багато віроучних і практичних рішень та правил, щоб життя Церкви йшло правильним руслом.

В цій статті ми коротко зупинимось над декотрими правилами П'ятого і Шостого Вселенського Собору та над їх значенням для нинішніх днів.

Під час читання правил цих соборів не можемо не помітити особливо ті правила, які і сьогодні нам нагадують, яку увагу треба присвячувати моральному життю християнина і життю всієї Церкви як цілого і не вважати їх ні застарілими, ні такими, які не мали би намір сказати в нинішній час, який називаємо модерним. Ми думаємо собі, що при кожному новому читанні цих правил завжди там знайдемо много імпульсів і повчань, які нам мудро радять, що маємо робити, щоб мудро і правильно вели своїх вірників, щоб ми добре могли рishати нещадні проблеми і берегти вірників від кожного заблудження: у вірі і в практиці. В них підхоплення і великий досвід Церкви та її передових представників і отців. Дуже вдало про це говорить 12 правило Шостого Вселенського Собору: «Це не говоримо тому, щоб апостольський закон був відкладений або вивернений, але з метою ліпшого вдосконалення людей».

Декотрі правила життя вже сьогодні трохи змінили, але через те не змінилось їх значення. Так, наприклад, 14 правило Шостого Вселенського Собору говорить, що священник при висвяченні має мати 30 років, а диякон — 25. Ми сьогодні беремо до цієї служби і молодших, бо сьогодні така вже ситуація, але ніхто не може заперечувати дійсність, що для священничого покликання визначений вік вигідніший і людина в 30 років свого життя роздумує справді серйозно і може запобігти від многих труднощів, з якими напевно буде боротись молодша людина. З цієї причини многи правила стосуються особи і життя священника. Так, шосте правило того самого Собору говорить: «Не служиться тому, хто змушений загоювати власні рани, щоб благословляв другого...», чим самим виражена невідомна правда, яка так багато разів висловлена в Новому Завіті, що священник мусить бути з духовного і морального боку на висоті, що має бути прикладом, керівником і отцем повірених йому людей і вести їх дорогою правди, що сам він має бути живим прикладом того, що дає віра, що дає людині християнська релігія. І над тим має задуматись кожен, хто хоче інших лікувати, хто хоче інших благословити.

І в сучасному періоді важливим є показати, як святоотцівський час критикував підкупництво, бо це ганебне і незаконне діло. І хоч наше суспільство створило всі передумови для того, щоб людина могла чесно працюючи заробити засоби на прожиття, а до цього її і веде, всі ми добре знаємо, що декотрим людям у нас не хочеться жити з чесно зароблених грошей і намагаються придбати легкі прибутки на шкоду інших. Ця проблема чисто

морального характеру і тому треба докласти много зусилля при вихованні людей вже змолоду, щоб такі прагнення в їх серці не мали місця (друге правило П'ятого Вселенського Собору).

Много говориться і про багатство Церкви. Церква, безперечно, потребує відповідні засоби, але не сміє бути багатієм. Має мати стільки, скільки насправді їй потрібно для свого існування, як було це і в первісній Церкві, яка не збирала зайвий капітал.

Деякі правила є проти свавільного заснування монастирів, в яких часто є такі люди, для яких монастир був лише місцем ненажерства. Тому і тут в дії засада: менше є більше! Були часи, коли з монастирем ми зустрілись будь-де і в кожній християнській державі були їх сотні.

Правило 14 П'ятого Вселенського Собору займається псалмістами і співаками, заглядає на те, кого вони можуть брати собі за дружину, що в повній мірі стосується і священників. І сьогодні ми мусимо дивитись, кого собі беруть за жінки нинішні наші богословці, бо не раз ми вже втратили здібного богословця лиш тому, що не знайшов підхожу жінку для свого майбутнього покликання. Правила помічають і тих, які виконують відповідальні функції в Церкві, в церковних установах, бо розчарування над поведінкою цих людей має ще негативніший вплив на мислення людей, ніж коли це робить особа нижче поставлена. Про це говориться в 26 правилі.

Шостий Вселенський Собор много уваги присвячував моральному профілю священника і вимагає, щоб сам священник намагався не втратити свою честь і авторитет, щоб вони не були як аптекарі, які продають лікарства, але самі їх не беруть. Бо священник має берегти сам себе від кожного зла, а також тих, які його слухають, що довірені йому Христом. Це обгрунтоване тим, що в теперішній структурі Церкви єпископ не є в кожному приході, як це було на початках, але є тут священники, яких в одній єпархії багато, іноді навіть сотні, а єпископ лиш один. Це означає, що вся відповідальність таким чином переходить на них, бо на своєму приході вони в певному смислі заступають і єпископа. Така ситуація є вже від третього сторіччя, тому собори дальших сторіч присвячують священникам велику увагу.

Священник має запобігати перед підозрою, із звинувачення через неправильні речі, не має відвідувати місця, які не придатні для нього, які не мають для нього значення, має знати міру і границю приятельства (11 правило VI Вселенського Собору), має остерігатись від того, що могло б мати негативний вплив на людей, бо умови і погане товариство можуть мати поганий вплив на мислення і поведження людини. Тому і апостол Павло у цитованих словах говорить про те, щоб ми більше «не були малолітками, що хитаються й захоплюються від усякого вітру науки за людською оманю та за лукавством до хитрого блуду». В наших умовах це особливо важливе, що підтверджує нам давня і недавня минулість, коли частина наших людей дала себе обманути іншим вченням і релігійно переорієнтуватись.

Священник зобов'язаний словом і життям — це основна теза нашо-

го церковного життя — вчити. А саме не лише в неділю, але щодня, всюди і в усьому, тобто і своїм поведженням, виступами, мовою, зовнішністю, одягом і т. п.

Всі, які вірують, мають харчуватися, за своїми можливостями і здібностями мають дбати на вказівки Церкви про пост, підбирати собі підходящі книги для читання, дотримуватися християнських звичаїв і запобігати перед усім, що зайво турбує нашу думку і наші чуття, бо говориться, чим бочка заповнена, тим і пахне. Апостол Павло колись говорив, що не треба спиватись вином, але краще напиватись Духом Святим. І цю границю має мати кожен християнин, він має знати, що корисне, а що ні, що має, а що не має своєю вартістю і смислом для нашого життя.

Коли говоримо про книги або про пресу, треба мати завжди перед собою на першому місці Священне Писання — слово вічного життя, слово Боже. Священне Писання є невичерпним джерелом повчання і духовної сили, але це треба знати, порозуміти, прожити, відчутти, щоб слово Боже могло статися хлібом щоденним. Лише висохнуті серця не відчують блага, які надає читання Священного Писання.

Деякі правила наведених соборів торкаються відвідин храмів і богослужень, передусім систематичного відвідування храму, бо лише так ми можемо прожити все те, що нам дає Церква під час богослуження. Хто не відвідує храм, той власне не належить до Церкви, не відчуває, що є дитиною Отця нашого Небесного: справжній християнин знає, що це дім Отця нашого Небесного і нам належить бути в ньому, активно проживати ту новизну життя, яку нам дав Христос. Ця проблематика нині дуже актуальна і для нашої Церкви, тому треба глядати причини певної пасивності і неохоти у відвідуванні храмів і неінтересу до богослужень. Хоч такі люди не розходяться з Церквою, але через певний час так може статися.

Велику увагу правила присвячують подружньому життю, що останнім часом знову стає важливою проблемою як для Церкви, так і для світського суспільства. Це проблема всесвітня. Много говориться про охорону здоров'я людини, бо більшість мук випливає з байдужості, безвідповідальності і легковажного ставлення до безпеки в праці.

Основою і проявом справжнього духовного життя собори вважають участь вірників на св. причащенні. З історії Церкви знаємо, що первісні християни причащалися щоденно і лише рідко ставалося, що дехто з них не був в той день здатним приступити до чаші. Пізніше, коли до Церкви нахлинули цілі маси і народи, настало певне охолодження у вірі і погіршення дисципліни, наслідком чого було, що вірники не йшли часто причащатися, ба навіть деякі із св. отців ані не радили так робити, бо бачили, що такі люди цю справу вважають формальною. Однак в Церкві завжди діє засада, що причащатися треба часто, з чистим сумлінням, після примирення з Богом, своїм ближнім і з собою, щоб ми самі в своєму серці не були роздвоєні і неврів-

новажені. Це все має бути також предметом храмової проповіді і церковної преси.

Правило 102 Шостого Вселенського Собору говорить про сповідь. Наша Церква мала б серйозно задуматись над цією проблемою, бо для духовного життя це має надзвичайне значення. Без справжнього покаяння, без духовного врівноваження і виздоровлення нема справжньої і правдивої участі на Тілі і Крові Господа, отже на св. Євхаристії. Одне з другим тісно пов'язане. Не досить ми використовуємо психологічний момент сповіді для укріплення віри і для відновлення морального життя віруючих. Треба більше займатись питанням покаяння, бо це основа нашої єдності з Христом, основа нашої участі на житті Церкви. Щоб так сталося, треба серйозну біблійну підготовку священиків і посередництвом них всіх віруючих, щоб мали мисль Христа, щоб задумувались за правдою Божою, за Богом, бо так нас навчив і дав нам приклад Його Син Ісус Христос, щоб ми були співсинами і співпадкоємцями Царства Божого.

З цього всього випливає заключення, що у нас є значні резерви, коли йде мова про пізнання первісної Церкви, що під час сторіч через многі тяжкі і складні проблеми християни забували про первісні принципи і засади духовного життя. Нашим завданням є, щоб всі ми все це наново пізнавали, включали наше сучасне мислення, щоб це було тотожне з мисленням перших християн, з героїзмом у вірі і житті, з їх молитовністю, братньою любов'ю, до чого нас зобов'язує ще і те, що ми завжди були і є Церквою апостолів, Церквою отців, що ми завжди прагли ототожнитись з нероздільною Церквою вселенських соборів, правила яких досі діють як важливі норми духовного життя, що ми завжди були і хочемо бути Церквою Православною! І це ймення зобов'язує до всього, що ми у своїй статті сказали, зобов'язує нас до того, що було сказане апостолом Павлом в словах, які ми на початку навели як вихідне положення розуміння структури і послання Церкви Христової у світі.

Прот. Штефан Горкай.

Місійне послання священика на приходи

У попередньому номері у статті під тим же заголовком ми наблизили кілька важливих думок про місійне послання священика на приходи. Ми вказали на активне внутрішнє духовне життя священика, бо лише справді духовно проживаючий священик може добре впливати на своїх віруючих, може роздавати із свого духовного і культурного багатства і давати правдиве християнське свідчення про нашу віру. Ми вказали також на відношення між священиком і єпископом, на відношення священика до вірників, бо всі разом творять живе містичне (тайне) тіло Христа — Церкву Божу на землі. Ми вказали і на літургійне та вчительське послання священика, виходячи із заключного документу симпозіуму комісії Всесвітньої Ради Церков для світової місії і євангелізації, що відбувався в монастирі Жічі в Юго-

славії. В цій статті ми хотіли б наблизили нашим читачам далі думки про працю священика, а також думки про місце і роль приходу в місійному посланні Церкви в цьому світі, що проходить в сучасний період.

У пункті «Священик як катехет» (учитель віри) згаданий документ наводить, що іменем катехета називаємо людину, яка вчить віруючих, як мають поглиблювати свою віру і свої релігійні знання. Передбачає це добре вчительське піклування і стремління і це має бути тісно зв'язане з проповіданням євангелія і з нього виходити. Документ вказує, що нашим першорядним завданням є, щоб священик проповідував Євангеліє як учитель віри в тому смислі, що буде берегти і віддавати все те, що прийняла Церква (св. Традицію) і що є довірене йому, щоб це проповідував народу Божому. Про це говориться і в Священному Писанні, конкретно в Другому посланні ап. Павла Тимофею: «Отже, я ювідкую тобі перед Богом і Христом Ісусом, що Він має судити живих і мертвих за Свого приходу та за Свого Царства. Проповідай Слово, допомагайся вчасно-невчасно, докоряй, забороняй, переконуй з терпеливістю та з наукою. Настане бо час, коли здорової науки не будуть триматися, але за своїми пожадливостями виберуть собі вчителів, щоб вони їхні вуха влещувати. Вони слух свій від правди відвернуть та до байок нахилияться. Але ти будь пильний у всьому, терпи лихо, виконуй працю благовісника, сповняй свою службу» (4, 1—5). І тому що ми цю дійсність вже проживаємо, священик як учитель віри і катехет має відповідально приступати до всіх обов'язків своєї духовно-пастирської і проповідницької служби, зокрема посередництвом храмової проповіді, сповіді, відвідин, доброї ради в кожній життєвій ситуації і посередництвом інших форм праці з людьми, щоб у серці кожного віруючого укріпилась справжня і жива віра. Ця праця різноманітна і має дбати на особисті риси і потреби кожного індивіда: менталітет, вік, ювіту і т. п. Кожному треба дати те, що потрібно для його духовного росту, чим самим одночасно зміцниться справжня єдність членів Церкви.

Інакше треба розуміти священика як проповідника Євангелія (євангелізатора), бо ця праця стосується не лише членів його приходу, але і всіх людей. Це видавання свідчення перед світом, що завжди пов'язане з певними проблемами і що Церква мусить завжди усвідомлювати. Це свідчення про Христа, про все Його діло спасіння і вимагає й інші методи праці та інші засоби. Але і тут одним з вирішальних факторів цієї служби є сам священик, його особа, характер, щоб ним проповідуване Євангеліє було вільно і охоче сприйняте як основа нового життя во Христу. Це дійсність, якій первісна Церква присвячувала позачергову увагу і це був для неї один з вирішальних доказів про правдивість і винятковість християнської релігії. Говорять нам про це Діяння апостольські, вся місійна діяльність апостола Павла, яка відома нам з його численних послань. Так було і пізніше. Коли приятель славного Оригена вимагав від нього, щоб написав захист християнства і щоб вивернув клевети на християнство, що знаходились в книзі

поганського філософа Келса, тоді цей великий мислитель і богослов сказав, що це зайве, бо найкращим захистом християн є їх щоденне життя, яке часто язичники обдивляли. Нарешті він цю книгу написав і зберіг для нас многи визначні свідчення перших часів християнства про життя Церкви і про її віру. Тому і наш документ підкреслює, що кожна форма місіонерської (євангелізаторської) праці перевірена життям і результатами. Неправильна форма місіонерської праці не може принести добрі результати. Передусім виключається прозелітизм, зокрема його грубі форми, користаючись якими вже не дбається на свободу людини, але проявляється стремління придбати людину за всяку ціну. Для досягнення цієї мети використовують: грубе насилля, залякування, державну силу та ін.

Священик як духовний пастир, — це третій і дуже важливий фактор в місіонерському посланні священика. Під іменем «пастир» ми розуміємо людину, яка доглядає над своїми вірниками, над звіреними Богом людьми. Ще старозавітній пророк Ісаїя сказав, що кожен добрий пастир має знати свою овечку за іменем, а в Новому Завіті сам Спаситель підкреслює, що добрий пастир входить до коняри дверима, вівці почують його голос, і він кличе за іменем свої вівці і виводить їх, йде перед ними і вівці йдуть слідом за ним, бо знають його голос, а він охочий віддати за них і своє життя. І тому що Ісус Христос був таким «Добрим Пастирем», міг про себе це сказати так: «Я — Пастир Добрий, і знаю Своїх, і Свої Мене знають» (Іоан. 10, 14).

Ці висловлення вказують на особливу і щирю любов, яка здобувається як дар Духа Святого і має постійно зміцнюватися і поглиблюватися. В цьому дусі треба мати на думці такі моменти: вже в основній богословській освіті майбутніх священиків має пам'ятатись на поєднання теорії з практикою, чого священик має додержуватись протягом цілого свого життя. Однак ця теорія і практика мусить виходити із здорових богословських передумов, отже мусить бути справді православна. Із правильного богослов'я випливає і правильне розуміння Церкви та її життя, а з цього правильного розуміння Церкви знову випливає правильна практика. Це значить, що православне богослов'я ніколи не може бути відірване від життя і потреб Церкви, ніколи не може бути нецерковне і неправославне і не може не бути проповідницьке. В противному разі вже це не буде богослов'я, але звичайне пустомелля, яке має ціну лише для обмеженого кола людей і не є корисним для духовного життя. І це знову значить, що православний професор богослов'я не є теоретик, але передусім духовний пастир і таке й його відношення до тих, які готуються до священичого послання.

Дальшим важливим фактором у здійсненні місійного послання священика є, щоб те, що навчився, справді переносив у життя і під доглядом старших і досвідченіших співбратів здобував належний досвід в користуванні теоретичними знаннями. Як, наприклад, священик може зрозуміти те, що Церква під час літургії молиться за хворих і терплячих, як може порозумі-

ти біблійний завіт помагати нуждаючим і кормити голодних (духовно чи тілесно), коли ніколи не вступив з цими людьми в контакт і сам не видів і не відчував їх тяжкі і складні ситуації? З цього боку треба використати не лише розум і знання, але і те, що нам підказує наше серце, бо це справді проповідання Євангелія, звіщення Христа, справжнього свідчення про Нього.

Священик як духовний пастир мусить мати завжди що сказати, мусить проповідувати в кожен придатний момент, на кожне свято, обряд і при будь-якій іншій нагоді. Він має возз'єднувати людей у всіх їх болях і радощах і з потребами нового приходу, з потребами всієї Церкви і з потребами світу.

Останнім фактором, який згадує документ, є те, що треба в кожній помісній Церкві намагатися здійснювати і поглиблювати дальшу богословську освіту священиків на приходах, так зване постпращальне навчання. Це значить, що священик не може покладатися на ті знання, які він здобув у школі, але мусить і тут на приході далі поглиблювати знання з богословської освіти, зокрема під керівництвом своїх бувших учителів. Слід вчитись далі, бо вимоги до праці з нинішньою людиною зростають і треба їх заспокоїти, бо в протилежному разі настане те, що ми не будемо розуміти нинішню людину, а вона не буде розуміти нас. А таку відірваність Церква не може дозволити, якщо хоче бути вірною тому посланню, яке вручив їй Основоположник Ісус Христос.

Православна Церква благословляє вступаючих у брак.

Створення і забезпечення цих передумов і факторів місіонерської праці священика створює також передумови для місця і ролі приходу в місійному посланні всієї Церкви. Передусім тому, що приход сам по собі несе місійний характер. Адміністративно і священістю є частиною всієї Церкви, але духовно є носієм всіх дарів Духа Святого. Він в дійсності є присутністю і відкриванням Церкви, носієм віри, проповідником Євангелія і свідком про Христа в тих умовах, в яких знаходиться. І в цьому сенсі все життя приходу є місійне, бо не існує лише для спасіння своїх членів, але також для спасіння всього світу, який є постійно предметом її молитв, стремління і віддавання подяки Богу. Це найвиразніше виражається знов-таки в св. Літургії, яка охоплює в собі весь світ, людей із усіма їх радощами і турботами, але і всю природу, за благословіння якої молилися. Детальніше про це поговоримо у наступному номері нашого журналу.

(Далі буде).

Прот. Стефан Пружинський.

„Пильнуйте про мир з усіма...”
(Євр. 12, 14)

Коли апостол Павло дізнався, що між християнами Коринфської Церкви виникають суперечки та непорядки, то він звернувся до них із своїм посланням, по-братньому їх попереджуючи: «Тож благаю вас, браття, ім'ям Господа нашого Ісуса Христа, щоб ви всі говорили те саме, і щоб не було поміж вами поділення, але щоб були ви поєднані в однім розумінні та в думці одній!» (1 Кор. 1, 10). Хоч він як апостол і довіренник Христа мав право і приказати чи розпоряджатись, все ж у цьому випадку він звернувся до них як ніжно люблячий батько, брат і друг і Іменем Христа просить їх жити мирно, одностайно і в взаємопорозумінні.

Але коли слідкуємо ці апостольські відносини з християнами Церкви, яку він засновував, з тими християнами, яких учив і виховував, коли слідкуємо його підвищену увагу на потребу жити мирно і одностайно, необхідність берегти мир з ближніми для власного спасіння, то ми помітимо, що це не були лише ласкаві слова, що треба було часом і погрозити, але з метою впливати виховно на звірених йому християн, як, наприклад, читаємо про це і в посланні євреям: «Пильнуйте про мир з усіма, і про святість, без якої ніхто не побачить Господа! (Євр. 12, 14), що означає стільки, що без мирного співжиття не можна досягти святості і без неї не можна знов бути спадкоємцем Царства Божого — блаженної общини ангелів і святих.

Чому і в сьогоденний час таке велике значення надається збереженню миру і одностайності як між вірниками, так і між усіма людьми? В першу чергу тому, що сам Господь називається Богом миру (1 Кор. 14, 33, 2 Кор. 13, 11), Царем миру (Ісаїя 9, 6). Чи, може, явиться перед Ним той, хто

в серці своєму носить ворожнечу, злість і ненависть? Берегти мир треба і тому, що і Царство Боже є царством миру (Рим. 14, 17), любові й одностайності, царством добра і благодаті, покорі і терпеливості. Чи, може, можемо увійти в це царство і стати його членами та учасниками, якщо ще у нас не відмерло зло, внаслідок якого в своєму серці приховуємо ненависть, грішні пристрасті і вчинки, які безпосередньо з цього родяться?

Глядати мир і прагнути по ньому (1 Петр. 3, 11) маємо і тому, що мир і мир Царства Божого, порушений падінням в гріх наших прародичів, був знов відновлений і встановлений Єдинородним Сином Божим, Його муками і смертю на хресті: «Бо вгодно було, щоб у Нім перебувала вся повнота, і щоб Ним поєднати з Собою все, примиривши кров'ю хреста Його, через Нього, чи то земне, чи то небесне» (Кол. 1, 19—20). А що робить людина, живучи в незгоді і ворожнечі з ближніми? Порушує і руйнує цей акт примирення і спасіння, виконаний на хресті смертю Сина Божого, заперечує і Його догорицінну Кров, проляту за нас всіх як жертва примирення. Отже, якщо намагаємось зберегти мир на землі, то треба мати завжди на очах, що мир є найбільшим і найціннішим скарбом, дорогоцінною спадщиною, яку своїм апостолам і посередництвом них і всім нам залишив сам Ісус Христос, готуючись на свої муки: «Зоставляю вам мир, мир Свій вам даю» (Іоанн 14, 27). Мир справді найбільша блаженність і щастя. Ним нагородив своїх вірних наш Спаситель, коли після свого славного Воскресіння «став посередині, та й промовляє до них: «Мир вам!» (Іоанн 20, 19, 26). Чи не відривається кожен від Його учеників і друзів, хто не береже Христом дарований мир з ближніми?

І наразі треба сказати, що мир є благословенним урожаєм Духа Святого, ознакою і запорукою його блаженного перебування в душі віруючого: «Урожаєм Духа є любов, радість, мир...» (Гал. 5, 22). І саме присутність чи неprisутність миру і любові в серці людини є свідченням в неї перебуваючого Духа Святого або духа зла і брехні, який в своїй основі є духом ненависті і ворожнечі.

Однак хто би подумав, що цей завіт про мир з ближніми, точніше, його наповнення в житті можна замінити якоюсь іншою придатною цнотливістю, то той дуже би помилявся. Ніколи і нічим не можна замінити сповнення цього завіту, бо там, де нема миру, не може бути ні справжньої християнської любові, а без любові, як правом твердить ап. Павло, і всі дари, навіть і чудотворні є безплідними і беззначеними, бо навіть і добрі діла чи жертви мучення є безкорисні, непотрібні і зайві. «І коли маю дара прокувати, і знаю всі таємниці й усе знання, і коли маю всю віру, щоб навіть гори переставляти, та любові не маю, — то я ніщо! І коли я роздам усі маєтки свої, і коли я віддам своє тіло на спалення, та любові не маю, — то пожитку не буду мати жодного» (1 Кор. 13, 2—3). Отже, без мирного співжиття з ближніми, без правдивої любові до них ні та найвища наша жертва — чи матеріальна або духовна — не може бути приємна Богу:

«Тому, коли принесеш ти до жертвенника свого дара, та тут ізгадаеш, що брат твій щось має на тебе, — залиши отут дара свого перед жертвенником, і піди, примирись перше з братом своїм, — і тоді повертайся, і принось свого дара» (Мат. 5, 23—24). Скільком християнам, і не лише їм, і нині було б корисним задуматись глибше над цими важливими словами, заглянути на себе, у свою душу! Якби вони доказали не лише словом, але і вчинком перетворитись і переродитись, то вірте, що життя навколо нас і в нас було б якісніше, краще, повніше і духовно багатше! І в цьому виявляється краса та велич людського життя.

З другого боку, ми не сміємо надумувати собі, що створення мирної атмосфери має стосуватись лише певної кількості людей, що має обмежуватись лише на тих, з якими ми живемо в мирі. Св. Павло наказує жити мирно по можливості з усіма людьми: «Пильнуйте про мир з усіма, і про святість, без якої ніхто не побачить Господа» (Євр. 12, 14). Кожне вороже ставлення до будь-кого є само по собі смертельною хворобою душі, бо, як вчить нас св. Іоанн Богослов, — «хто не любить, залишається в смерті...» (1 Іоанн 3, 14). Тому і ми маємо намагатись, щоб ми утримували мир не лише з тими, які нас люблять, але і з нашими ворогами, ба навіть і з ворогами миру і мирного співжиття. Благословенний той християнин, який у відношенні до своїх ближніх поводить так, щоб і його найбільший ворог не спромігся на інші слова, ніж які висловив Савл, коли спізнав свою помилку щодо Давида, якого дуже переслідував: «Ти кращий за мене, бо ти проявив до мене добро, але я робив тобі зло. Ти нині виявив, що робив мені добро, бо Господь дав мене в твої руки і ти мене не вбив. Адже коли хто знайде свого ворога, чи пустить його доброю дорогою? Нехай Господь благословить тебе добром, яке ти виявив мені!» (1 Хр. 24, 18—20). Така людина, кажучи устами Давида, «і з ненависниками миру мирна» (Пс. 119, 7).

І ще нарешті одне побажання: якби між людьми запанував мир і одностайність, укріплена чистою любов'ю, то яким же щасливим було б людство на цілому світі! Як мирно і повільно пливло б наше життя і життя всієї земної кулі — без воєн, насилля і ворожнечі!

«А накінець, браття, радійте, удосконалюйтесь, тіштеся, будьте одностайні, майте мир, — і Бог любові та миру буде з вами» (2 Кор. 13, 11).

Прот. П. Корманик.

НА НАШУ ЦЕРКОВНУ ПРАВОСЛАВНУ ПРЕСУ ДАРУВАЛИ:

Ян Бенко, Межилабірці — 100 Кчс, віруючий з Удоля — 100 Кчс, Анна Пилчакова, Орташі — 100 Кчс.

Сердечна подяка. Прізвища дальших опублікуємо у наступному номері.

3 життя Пряшівської єпархії

АРХІЄРЕЙСЬКІ БОГОСЛУЖЕННЯ

● Преосвященніший владика Николай служив св. архієрейську Літургію в пряшівському кафедральному храмі св. Александра Невського разом з пряшівським духовенством 3 і 17 травня.

СПОГАД ПРО ПОЛЕГЛИХ

● З нагоди 36 річниці визволення нашої держави Радянською Армією члени Священного Синоду Православної Церкви в ЧССР за участі духовенства і представників державних органів вшанували пам'ять полеглих героїв-визволителів, поклавши вінок до пам'ятника полеглим героям на Дуклі і відслуживши панихиду.

ОКРУЖНІ НАРАДИ СВЯЩЕНИКІВ

● У травні відбувались окружні трудові наради православних священиків, на яких директор УЄР прот. Михайло Кернашевич зачитав лекцію на тему: «Віддайте кесарево — кесареві, а Богові — Боже!» (Марк. 12, 17). В лекції він вказав на наш патріотичний обов'язок, щоб ми віддали свої голоси тим кандидатам у

представницькі органи всіх ступенів, які беруть на себе велику відповідальність за розвиток нашої країни у новому виборчому періоді. В дискусії на кожній окружній нараді наші священики висловлювались, що на вибори підуть разом з віруючими нашої Церкви маніфестаційно, щоб тим самим документувати свою патріотичну свідомість і своє позитивне ставлення до соціалістичного ладу.

Друга частина обговорень була присвячена специфіці церковних питань в окремих округах і лекції на богословську тему.

ПЕРЕДВИБОРЧІ РЕГІОНАЛЬНІ ЗБОРИ ХМК

● 26 травня ц. р. в Братиславі в готелі «Київ» відбулось маніфестаційне регіональне засідання ХМК на підтримку виборів у представницькі органи всіх ступенів за участі представників уряду. Делегацію нашої Церкви очолив Блаженніший Дорофей, Митрополит Празький і всієї Чехословаччини. За Пряшівську єпархію у засіданні взяли участь — директор УЄР прот. М. Кернашевич і економ ЄР прот. Михайло Кошчик.

3 життя Михалівської єпархії

АРХІЄРЕЙСЬКІ БОГОСЛУЖЕННЯ НА ПРИХОДАХ

● У неділю св. жон-мироносиць, тобто 3 травня ц. р. Преосвященніший владика Никанор, єпископ Михалівський, у супроводі представників єпархії відвідав православний приход у Ласомирі, де служив св. архієрейську Літургію. Після малого входу о. прот. Юрая Цапа нагородив

золотим хрестом з прикрасами за заслужену священичу роботу і за розквіт Православної Церкви. Перед літургією гостя вітали куратори, діти з квітами, а в дверях храму настоятель о. прот. Ю. Цап. Проповідь на тему євангелія говорив о. прот. Ян Хома. По Літургії відбулась вечерня, обхід храму, мирування віруючих. Нарешті з батьківськими